

קבצי הערות התמימים ואני"ש ללקו"ש חלק י"ז שיחה ב' לפי קדושים

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון מח (תש"מ)

א. בלקו"ש פ' קדושים ש.ז. בסעי' ג' כותב דע"פ דרך הפשט הנה המצוה ד"ואהבת לרעך כמוך" כולל כל ישראל בלי שום הגדרה, ובהערה 17 שם מבאר דע"ד הלכה י"א ש"ואהבת לרעך כמוך" פירושו רעך בתומ"צ, אבל רשע אינו נכלל במצוה זו, (סמ"ג עשין ט, יראים סל"ח, (בהשלם – סרכ"ד) וראה גם רמב"ם הל' אבל רפי"ד), אבל הרמ"ה (סנהדרין נב, ב) כתב בהדיא דכל היכא דכתיב רעך, משמע ישראל ואפילו רשע, ולכן מבואר בסנהדרין מה, א דמצד ואהבת לרעך כמוך אמרינן ברור לו מיתה יפה, הרי דזה כולל גם רשע עיי"ש, דמוכח מזה שהא שמצוה לשנוא רשע הוא לא מפני שנתמעט מהלשון ואהבת לרעך כמוך, כ"א הוא ציווי במ"ע מהפסוק "יראת ה' שנאת רע" שהובא בפסחים קיג, ב וכן מוכח בתניא פרק ל"ב, דגם אלה "שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם ג"כ", ועד"ז ביאר הרי"פ פערלא (שמו"ב ס"ג) דדוקא בחייו מצוה לשנוא אותו כי עי"ז אפשר שיחזור למוטב, אבל אחר מיתה וכשהוא הולך למות לקבל ענשו הזהיר הכתוב להתנהג עמו באהבה, ועי"ג"כ אנציקלופדי' ערך אהבת ישראל, שכתב כעין הנ"ל.

ועפ"ז נראה דלדעת הסמ"ג והיראים, ליכא גבי רשע כלל הך מצוה ד"ואהבת לרעך כמוך" כיון שנתמעט ממ"ש לרעך וכו', משא"כ לדעת הרמ"ה באמת יש המצוה גם ברשע, אלא שיש ציווי מיוחד לשנאותו בכדי שיחזור למוטב.

ועי' בפסחים שם בתוד"ה שראה שכתבו וז"ל: ואם תאמר דבאלו מציאות (ב"מ לב, ב) אמרינן אוהב לפרוק ושונא לטעון מצוה בשונא כדי לכופ יצרו, והשתא מה כפיית יצר שייך כיון דמצוה לשנאותו? וי"ל כיון שהוא שונאו גם חבירו שונא אותו דכתיב (משלי כז) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה ושייך כפיית יצר עכ"ל, ופשטות הטירוש בזה הוא דמתוך שחבירו ג"כ שונאו באים עי"ז לידי שנאה נוספת מלבד השנאה ששונאו על העבירה, וא"כ בהך שנאה שניתוסף, שייך בזה כפיית היצר

(אלא דעי' במג"א (סקנ"ו סק"ב) שכתב וז"ל: ומשמע שם בתוס' דאפ"ה מצוה לטעון עמו כדי לכופ יצרו שלא יבוא לידי שנאה גמורה עכ"ל, נראה מדבריו שמפרש מ"ש התוס' ובאין מתוך כך לידי שנאה גמורה היינו שאם לא יטעון עמו עי"ז יבוא לידי שנאה אף אם יחזור את"כ בתשובה נכמ"ש במחצית השקל שם, אלא דלכאוף אפשר לפרש דברי התוס' כפשוטם כהנ"ל, ועפי"ז מובן מה שכתב בתרגום (שמות כג, ה) שם דתשבוק מה דבלבך, דלכאוף קשה לר' נחמן בר יצחק, כיון שמצוה לשנאותו למה יעזוב השנאה, אלא לפי הנ"ל

בתוס' מובן, דכוונתו לאותה השנאה שניתוסף כאן עי"ז שגם
חבירו שונאו).

אבל בב"מ שם (לב, ב) כתבו התוס' בד"ה לכוף יצרו
וז"ל: וא"ת כיון דבערבי פסחים מוקי לה בישראל שמותר
לשנאותו כגון שראה בו דבר ערוה מה שייך בו לכוף יצרו?
וי"ל דלא מיירי בשונא דקרא עכ"ל, והיינו דהא דאמר
דשונא קודם דלכוף יצרו עדיף, זהו דוקא בשונא סתם דעבר
עי"ז איסור, דבזה בודאי אמרינן לכוף יצרו עדיף, אבל
בשונא רשע, אה"נ דלא אמרינן דשונא עדיף, ועפי"ז נמצא
שיש נפק"מ בהלכה לפועל, באוהב לפרוק ושונא רשע לטעון,
לדעת התוס' בפסחים גם בזה אמרינן דשונא קודם, דשייך
בזה כפיית היצר מחמת השנאה שניתוסף וכו', משא"כ לדעת
התוס' דב"מ הנה בנדון זה אוהב קודם, ודוקא בשונא סתם
דעבר עי"ז איסור, אמרינן דשונא קודם.

ולכאו' אפשר לבאר פלוגתתם עפ"י הנ"ל, דהתוס'
בפסחים סב"ל כדעת הסמ"ג והיראים דברשע ליכא כלל מצוות
ואהבת לרעך כמוך, וכיון דבעצם ליכא גבי' שום אהבה,
(אף דזהו מחמת שהוא רשע, מ"מ) שייך בזה הענין דכמים
הפנים לפנים וכו', ואפשר לבוא עי"ז לשנאה נוספת וכו'
כנ"ל, ולכן גם בזה שייך כפיית היצר, אבל התוס' בב"מ
סב"ל כשיטת הרמ"ה, דבעצם גם ברשע יש מצוה של ואהבת לרעך
כמוך, ואלא יש ציווי בפ"ע לשנאותו בכדי שיחזור למוטב,
וזהו ע"ד הנ"ל מ"ש אדה"ז דגם אלה שמצוה לשנאותם מצוה
לאהבם ג"כ, וא"כ כיון שבאמת יש לו אהבה ג"כ מצד המצוה
וכו', לא שייך בזה לומר כמים הפנים לפנים, כי עי"ז לא
יתוסף שנאה כלל, ולכן לא שייך בזה דכפיית יצר עדיף.

ועפ"ז יומתק מאד מה שרוב הפוסקים סב"ל דבשונא
דקרא שהוא רשע לא אמרינן דשונא עדיף וכדעת התוס' בב"מ
(וראה אנציקלופדי' שם בסופו), אבל הסמ"ג עשיין פ" פ"א,
וכן היראים רכ"ט, ר"ל (רס"ז רס"ח) סב"ל כדעת התוס'
בפסחים דגם בשונא דקרא אמרינן דלכוף יצרו עדיף, (ועי'
בב"ח חו"מ סי' רע"א שכתב שכן דעת הסמ"ג והרמב"ם), ואפ"ל
דלשיטתייהו אזלי כנ"ל דגם בזה שייך שיתוסף שנאה וכו',
ולכן גם בזה אמרינן דלכוף יצרו עדיף.

מיהו כ"ז שייך לומר אם נאמר שבאמת יש פלוגתא
ביניהם כנ"ל, וכמ"ש באנציקלופדי' הנ"ל, אבל לפי מ"ש
בסוף ההערה הנ"ל - מצד הקושיא דגם ברשע מצינו חיוב
לברור לו מיתה יפה מצד ואהבת וכו', דאולי י"ל דבאמת גם
הסמ"ג והיראים סמכו בעיקר על פסוק הנ"ל שבגמ' פסחים,
שהביאו שם, נמצא דאין כאן פלוגתא כלל, וכו"ע סב"ל כמ"ש
הרמ"ה, א"כ אי אפשר לומר ככל הנ"ל, ועי' בהגהות ר'
יעקב מליסא על החינוך (מצוה פ) מ"ש בשם המהרש"ל.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי

- ר"מ בישיבה -

ד. בלקו"ש חי"ז פ' קדושים (ב) ס"ג (ע' 216) וז"ל:

"... אז ער זאל האבן אהבה אין הארצן . .
צו יעדער אידן . . ווארום ע"ד הפשט, איז "רעך"
כולל אלע אידן, אן קיין הגדרה . . . " ובהערה
17 שם: "שהרי רש"י לא פי' החידוש ד"רעך" היינו
רעך בתומ"צ . . ע"ד ההלכה י"א ש"ואהבת לרעך כמוך"
פירושו רעך בתומ"צ . . אבל כבר העירו באחרונים
. . מהא שלמדין (סנה' מה, א. וש"נ) מואהבת לרעך
כמוך - ברור לו מיתה יפה, היינו שכולל גם רשע
(המחוייב מיתה), וכמפורש ברמ"ה (שם נב, ב): "וכל
היכא דכתיב רעך משמע ישראל ואפילו רשע כו'".
עכלה"ק. ועיג"כ בשוה"ג הא' שם מהרמב"ם (הל' דעות
פ"ו ה"ג): "לאהוב את כאו"א מישראל כגופו". עיי"ש.
(וכ"ה בס' "יגדיל תורה" (ירושלים תשמ"א) סי'
נ"ז).

ויש להעיר בזה ממ"ש בשו"ת "שי למורא"
(לתלמידו של הגה"ק חידושי בעל הרי"מ מגור זצ"ל"ה)
- (פיעטרקוב תרע"ב) ב"פתיחה" (אות א') "אהבת
ישראל": ". . הנה פשוט ע"פ דין שמצות ואהבת היא
על כל איש אפי' הפחות שבישראל, שהרי רעך כולל
איש המכונה בשם ישראל (חוץ השונא המפורש בגמ'
שמצוה לשנאותו שנ' אחיך לא תשנא, וי"ל ג"כ אהבה
מצד א' ושנאה מצד אחר, ושניהם אינם סותרים זא"ז
כמובן [בזה כיון למ"ש בלקו"ש בהערה שם: "וכן
מוכח בחניא פל"ב דגם אלה "שמצוה לשנאותם מצוה
לאהבם ג"כ. עיי"ש. ובשוה"ג שם: "להעיר ממאירי

יומא (עה, א) "לעולם לא תהא שנאת אדם מונעתו
מלהטיב לחברו בכל מה שאפשר לו להטיב שנאמר לא
תשנא את אחיך בלבבך"], שהרי לא תחמוד נאמר רעך,
וכן לא תעשוק את רעך, וכל ישראל בכלל, שעל כולם
עובר לא תחמוד וכיוצא מצות הרבה שנ' רעך וכל
ישראל בכלל עפ"י דין, ואין שום שינוי (אולם היתר
העולם מכמוך צ"ע)". עכ"ל. (מלבד החצ"ר).

הרב יששכר דוד קלויזנר

נחלת הר חב"ד - אהקת"ו

שיטת הרמב"ם במצות "אהבת ישראל"

הרב מרדכי פרקש

שליח כ"ק אדמו"ר, בעלוויו וואשינגטון

(א) הרמב"ם הלכות דעות פ"ו ה"ג כ' "מצוה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו שנאמר ואהבת לרעך כמוך".

ובהגהות מיימונית שם מוסיף "ודוקא שהוא רעך בתורה ובמצות אבל אדם רשע שאינו מקבל תוכחה מצוה לשנאותו שנאמר יראת ה' שנאת רע ואומר הלא משנאיך ה' אשנא וגו'".

ובהל' אבל ריש פרק יד כ' הרמב"ם: "מצות עשה של דבריהם לבקר חולים וכו'" ומסיים "אע"פ שכל מצות אלו מדכריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך. כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אתה אותן לאחר בתורה ובמצות". עכ"ל.

וכבר העיר רבינו (לקו"ש ח"י"ז פר' קדושים עמ' 217 שוה"ג להערה 17) "שבמקומו (הל' דעות פ"ו ה"ג) סתם הרמב"ם "לאהוב את כאו"א מישראל כגופו" (ועד"ז במנין המצות בריש ספר היד – "כל בני אדם בני ברית") – בלי כל הגדרה. וגו' שמצוה לשנוא רשע לא כתב במקומו (בהל' דעות) כ"א בהל' רוצח (בסופן) - וידוע שהרמב"ם סומך (רק) על מ"ש במק"א הקודם לזה ולא מזה של אח"כ (יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' אות ו). "עכ"ל בנוגע לענינו.

(ב) ואוי"ל הביאור בדעת הרמב"ם הוא בגישה להלכה מצד הל' דעות לשאר ההלכות. ויסוד לזה למדנו מביאור רבינו בלקו"ש חכ"ח חוקת ב (עמ' 144 ואילך). ששם מבאר שינוי לשונות ברמב"ם בענין "שלא יהא המוחל אכזרי" המבוארים בד' הרמב"ם בהל' דיעות ובהל' תשובה ובהל' חובל ומזיק. וא' מהנקודות המבוארות שם בהשיחה הוא, בלשון השיחה (שם עמ' 146): "אין הל' דעות רעדט דער רמב"ם ווי ס'איז א פרט אין דעות – מדות של האדם, די מחילה ווי ס'איז נוגע צו די

מדות פון דעם אדם המוחל עצמו ... ובהמשך לזה זאגט ער
"ואם חזר ובקש ממנו למחול לו צריך למחול ולא יהא המוחל
אכזרי", ניט דערמאנענדיק דערביי דעם איסור בדבר אדער אז
ער זאל אים מוחל זיין נאך בקשת מחילה ב' או ג' פעמים
[המוזכרים בהל' תשובה וחז"מ, מ.פ.], ווייל דא רעדט דעם
רמב"ם (בעיקר) וועגן דער טובה ותועלת פאר דעם "מוחל"
ו"דעות" שלו. מצד דיעות ומדות המוחל איז "אם חזר ובקש
ממנו למחול לו צריך למחול ולא יהא המוחל אכזרי", אז גלייך
ווען ער בעט אים דעם ערשטן מאל זאל ער ניט האבן קיין
אכזריות בלבו און מוחל זיין" ועיי"ש עוד בארוכה מה שביאר.

ג) מבואר בזה – לכאוי – דאף שישנם פרטים מעשיים
המתבקשים מצד ההלכה בכ"ז מחלק הרמב"ם בין היחס אל
האדם לביצוע המעשה להמתבקש מבחינת ההלכה מהאדם ביחס
לדעותיו ומדותיו.

ולפי"ז אה"נ שלמעשה הפעולות של ביקור חולים וכו'
המבוארים ברמב"ם הל' אבל הוא דוקא לאחיק בתומ"צ. אבל
האדם עצמו בדעותיו צריך לאהוב כל אחד ואחד מישראל מבלי
חילוק.

ובזה אוי"ל הוא גם החילוק ביחס ללאו של לא תשנא, דבהל'
דעות פ"ו ה"ה סתם הרמב"ם וכ' "כל השונא אחד מישראל בלבו
עובר בל"ת שנאמר לא תשנא את אחיק בלבבך" ואילו בסיום
הל' רוצח כותב "כשראה לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר
הרי זה מצוה לשונאו עד שיעשה תשובה וכו'" וג"כ יש לחלק
ולומר שמצד דעות ומדות האדם עצמו, הלאו של לא תשנא הוא
לכאו"א מישראל מבלי הפרש וחילוק, ומצד היחס להאדם שעבר
העבירה, ע"ז ההלכה מבארת בהל' רוצח שם. ויש עוד לעיין
בהגדרת המושגים.

מתי אמר ר' עקיבא "ואהבת לרעך כמוך" זה כלל גדול בתורה

הת' מרדכי שיחי' רובין
תלמיד בישיבה

א.

ידוע הקושיא בכ"מ בתורת רבינו (לקו"ש ח"ז ע' 342, חכ"ב ע' 139, חל"ב ע' 149) בנוגע למ"ש בגמרא (יבמות סב, ב) שהטעם למיתת כ"ד אלף תלמידי ר"ע מפסח עד עצרת, הוא ש"לא נהגו כבוד זה לזה".

דלכאו' תמוה: ר' עקיבא הוא התנא שהדגיש את גודל הפלאת המעלה של אהבת ישראל, שהוא בעל המימרא ד'ואהבת לרעך כמוך' – זה כלל גדול בתורה. א"כ יפלא הדבר ואיך שייך שדוקא תלמידי ר"ע "לא נהגו כבוד זב"ז", הפך הענין דאהבת ישראל (הוראה עיקרית ויסודית בתורת רבם)?

ונקודת הביאור שמבאר כ"ק אדמו"ר (חל"ב ע' 149):

"שאדרבה – דוקא היותם תלמידי ר"ע גרם לכך "שלא נהגו כבוד זב"ז". והביאור: אמרו חז"ל שאין דיעותיהם של בנ"א שוות. וכמובן שכן הוא בנוגע לכ"ד אלף תלמידי ר"ע, שכאו"א מהם השיג תורת רע"ק לפי דרכו ודעתו, ובשיקול הדעת שלו מסקנתו שבודאי כי שהשיג הוא כן הפירוש האמיתי בדברי ר"ע: ולכן כאשר שמע שחבירו לומד את דברי רבו באופן שונה – ובלתי נכון לפי דעתו – לא הי' יכול נהוג בו כבוד והערכה – שהרי הוא לומד את דברי רבו באופן מוטעה!

.. כל אחד מתלמידי רע"ק הי' מסור ונתון בכל נפשו לתורת רבו, עד שלא הי' יכול לסבול שמישהו מפרש תורת רבו שלא כהלכה (לפי דעתו)..

יתירה מזו: הנהגה זו יש בה תוקף דוקא מצד הוראתו היסודית הנ"ל של רע"ק שאמר "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה": לולא הוראה זו, יתכן שלא יהי' אכפת להם כ"כ מה שיש תלמיד שאינו משיג תורת רבם לאמיתתיה:

אבל מכיון שרע"ק רבם לימדם ע"ד מעלת קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך", לא בזה שהם עצמם שקדו ועשו חיל בלימוד תורת רבם, אלא, שכ"א השתדל להשפיע על כל שבגדר 'רעך' ובפרט תלמידי רבו שגם הם ישיגו תורת רבם באותה הדרך האמיתית (לפי דעתו); ואלה שלא קיבלו זה – לא הי' יכול נהוג בהם כבוד", עכ"ל.

כשלמדתי השיחה הנ"ל עם א' שאל 'שאלה פשוטה' על שאלת הרבי: דאולי יש לומר בפשטות, דדוקא מהסיפור שמתו כ"ד אלף מתלמידיו מפני הנהגתם שהיתה היפך אהבת ישראל, הכיר ר"ע ולמד ע"ד גודל מעלת מצות אהבת ישראל, עד שהוא "כלל גדול בתורה". ולכן אין לשאול איך טעם סיבת מיתת תלמידיו הוא משום "לא נהגו כבוד זל"ז" היפך מהוראת רבבם, הרי לא אמר רע"ק מימרא זו אלא לאחר כל הסיפור דמיתת תלמידיו!?

ב.

ראשית כל, היסוד של שאלת הנ"ל הוא מצד השקפה והנחה בחיים של 'דעת שפלי' ועולמית בנוגע גדולי ישראל וצדיקים, ובעיקר בנוגע בתורת אמת; דזה שהוא כלל גדול בתורה, אינו כמו חכמת אומה"ע שהוא שכל הנקנה, אלא תורה שהוא אמת, ואלפיים שנה קדמה תורה לעולם, ולכן אין לומר שרק אחרי שרע"ק ראה מאורע מיתת כ"ד אלף תלמידיו אמר זאת, אבל בלאו הכי אין אהבת ישראל כלל גדול ח"ו. אלא ודאי הוא ענין אמיתי בתורת אמת ולכן בלא"ה 'ואהבת לרעך כמוך' זה כלל גדול בתורה¹¹².

אבל מצד 'דע מה שתשיב' וכו' וגם מצד קדושת התורה עלינו להוכיח דברי כ"ק אדמו"ר, שמימרא זו של ר"ע נאמרה בלי שייכות למיתת תלמידיו, אלא הוא ענין אמיתי מצד התורה עצמה.

הנה באמת בשיחה הנ"ל בהערה 7 כתוב: "ולכאן דוחק לומר שמימרא זו נאמר ע"י ר"ע לאחר (ומצד) מיתת תלמידיו על שלא נהגו כבוד זל"ז". ובפשטות כוונת ה"דוחק לומר", הוא משום המבואר לעיל שהתורה

---

¹¹² ואף שרואים בהרבה מקומות בפרקי אבות בשיחות כ"ק אדמו"ר (ואולי גם בפרש"י) שיאמר בעל המאמר דבריו משום מאורעות שהיו בחייו, הנה שאני התם שכתב "הי' אומר" (שתמיד הי' נשמע ממנו) וגם בכלל זהו מילתא דחסידותא ולכן שפיר יש לומר שהי' לו שייכות לענין זה דוקא משום מאורעות חייו. אבל הכא גבי ר' עקיבא לא כתוב "הי' אומר", וגם זה לא מילתא דחסידותא בלבד אלא פשט"מ של מצות התורה. ועדיין צ"ע.

היא אמיתית מצד עצמה וגם בלא מאורע זה ג"כ אהבת ישראל הוא כלל גדול בתורה.

ונראה ליתן הסבר והוכחה לזה, בהקדים דברי כ"ק אדמו"ר במ"א (חי"ז קדושים ב'):

מקשה רבינו על פרש"י על הפסוק 'ואהבת לרעך כמוך', שמביא רש"י מאמר ר"ע "זה כלל גדול בתורה". וכיון שענינו של פרש"י הוא "ואני לא באתי אלא לפרש פשוטו של מקרא", א"כ מהו הקושי בפסוק זה, שרש"י מת' ע"י המאמר "ואהבת לרעך כמוך.. זה כלל גדול בתורה"?

ומפרש רבינו בפרש"י: כשלומדים הפסוק ד"ואהבת לרעך כמוך", מיד עולה שאלה פשוטה; מדוע צריכים כו"כ ציונים אחרים בתורה, כגון גניבה גזילה ושאר מצות שבין אדם לחברו. דלכאוי' כשמקיימים מצוות "ואהבת לרעך כמוך" כדבעי, ממילא נהי' זהיר מלעבור על כל המצות שבין אדם לחברו?

ולכן צריך ביאור דמצות 'ואהבת לרעך כמוך' - זה כלל גדול בתורה, דהיינו דזה כלל, כמו כל כלל שיש בו הרבה פרטים - שהם בנידון זה כל הציונים שבין אדם לחברו.

וא"ת הני מילי, היכא דהפרטים סמוכים להכלל, אבל כאן רוב הפרטים הם רחוק ובמקום אחר מהכלל?

ולכן מדייק לומר שהוא כלל גדול. כלומר, בסתם כללים הפרטים צריכים להיות סמוכים לכלל, אבל בכלל גדול שכולל ריבוי פרטים (ביניהם פרטים שהם "כללים" מצ"ע) אינו מוכרח ועוד יותר א"א שכל הפרטים יהיו סמוכים לכלל. (עיי"ש בארוכה, וגם מה שמבאר שרש"י כתב שם בעל המאמר - ר"ע).

עכ"פ נמצא מבואר שדברי ר' עקיבא אינם 'הרגשותיו' (ששייך לומר שהכיר אחר מיתת תלמידיו) ח"ו, אלא מוכרח מפשוטו של מקרא שמצות "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה". ולכן כשלמד הפסוקים ע"פ פש"מ אמר ר' עקיבא מאמר זה, ולכן מוכרח שאפי' קודם מיתת תלמידיו לימד ואמר ר"ע זאת לפני תלמידיו, ומובן שאלת כ"ק אדמו"ר, שא"כ איך תלמידיו מתו משום שלא נהגו כבוד זל"ז; כמשנ"ת.